

SZELES GYÖRGY

A Gulácsy-kép

Kissé messzebről kell, hogy indítsam ezt a történetet, mivel a régi időkre visz bennünket a történet kezdete, és napjainkig hatnak az események.

Volt nekem egy kedves ismerősöm, jó barátságban voltunk, Gárdos Jolánnak hívták őt, és újságíróként tengette életét, amikor a konkrét történés lezajlott, akkor ő éppen tördelő szerkesztő volt egy vallásos lapnál. Volt neki egy nagynénje, akivel a kapcsolata elég laza volt, a hölgy országszerte jól ismert név volt, neves színésznő, a háború utáni film egyik jelentős alakja, a szépséges nő, aki Karádi Katalinnal versenghetett, Gárdos Mária. Igen nagy és komoly filmekben játszott, szegény édesanyámnak volt ő nagy kedvence. A két hölgy Gárdos professzoron keresztül volt rokonságban, aki a Lipótmezőn volt a háború előtt pszichiáter főorvos.

Jolán tudta, hogy én műtárgy- és festmény becsüsi végzettséggel is rendelkezem, és elmondta, hogy a családban, egészen pontosan Máriánál függ a falon egy nagy méretű Gulácsy-kép, melyet az említett Gárdos professzor kapott még személyesen Gulácsytól, és azóta a családban van. Ez az ő öröksége, ha Mária eltávozik az élők sorából, akkor ez a kép a családi kötődés miatt reá száll. Sajnos ugyanez nem mondható el Mária gyűjteménye egyéb darabjairól, azokból ugyanis ő nem fog kapni egy darabot sem, mert azokat Mária jelenlegi férje fogja birtokolni, amire komoly esélye is van, lévén, hogy jóval fiatalabb Mária művésznőnél. Erről még később megemlékezünk, de az eredeti kérdés itt a Gulácsy-kép volt, Jolánka ugyanis megkért, hogy szakértsem már meg a képet, hogy mi az én véleményem róla. Ez persze csak úgy történhet meg, ha meglátogatjuk a művésznőt budai lakásában, ahol is a kép lakik, több más neves művész alkotásaival együtt.

Nos, erre a látogatásra egy szép kora őszi napon sor is került, felvonultunk Mária művésznő lakásába, ahol is tényleg szép

gyűjtemény tárult a ritka látogató szeme elé. Először is ott ült a művésznő maga, saját személyében, magas támlájú füles fojtelyében, és gyanakvó szemmel méregetett engem. Én persze mindent bevettem a jóindulatának megnyerése érdekében, kezet csókoltam, elmondtam, hogy ő volt drága anyám kedvence, hogy láttam a filmjeit, és hogy mekkora öröm most nekem egy legendát személyesen is látni, sőt beszélgetni is vele egy kitüntetés.

Ezért megbocsátotta nekem, hogy bemerészkedtem a szentélyébe, és kissé oldottabban elmesélte a Gulácsy-kép történetét. Tehát a családi legendárium szerint a képet Gárdos professzor 1924-ben kapta Gulácsytól, aki akkor az ő ápolója volt fenn a Lipótmezőn. Arra a kérdésre, hogy „Mester, miért nem szignálja a képet?“, Gulácsy csak annyit mondott: „Mindenki tudja, hogy én festettem.”

A kép maga a kor tipikus álló, nagy méretű képe, 80 x 60 cm olajfestmény, vásznon. A címe „A szerzetes álma” és a témája is hasonló, középen áll egy szerzetesi alak, és körülötte mindenféle kavalkádban puttófejek, angyalszárnyak, a mennyország kellékei keringenek. A kép egy Blondel-keretben volt, kissé már piszkos az évek pora és dohányfüstje megfogta már, de jó állapotú volt.

Engedélyt kaptam, hogy akkor még egyszerű gépemmel képet készítsék, és elküldtem a becsüstanfolyami tanáromnak, aki nek a véleményére adok a mai napig is. Jóval később mesélte, hogy azért nem válaszolt, mert már ismerte ezt a történetet, emlékezett rá, bár már a nevet nem tudta, csak annyit, hogy „valami színésznő van a dologban”. A képről meg csak annyit mondott: „Nem jó az a kép!”

Én akkor és ott csak annyit mondtam, hogy utánanézek a képnek, ezt meg is tettem, az én benyomásom vegyes volt, nem volt tipikus Gulácsy, de valami olyan hatást keltett, és ez mindig gyanús. De igazából ami a dolgot kétevéssé teszi, az a legendárium maga, ha a tényekkel összevetik. Gárdos professzor ha igaz, ennek sose néztem utána, elfogadtam azt, amit Jolán mondott, 1900-ban született. Ez azt jelenti, hogy 1924-ben 24 éves, ami a legjobb esetben is azt akarja mondani, hogy ő az

egyetem elvégzése után még cselédkönyves orvosként dolgozik, valamelyik ismertebb ideggyógyász szárnyai alatt. Tehát még nem lehet olyan súlyú, már szakmailag, hogy bárki komolyabb ajándékkal akarja őt meglepni. Viszont más források meg azt mondják, hogy Gulácsy ekkor már katatón állapotban létezett, és senkihez sem szólt egy szót sem. Tehát a szignóról szóló kijelentésben is lehet, hogy van egy kis csúsztatás.

Ezek a kérdőjelek tehát megvannak és megmaradnak, nem könnyű ezeket egy tulajdonosnak elfogadni.

A kép viszont nagyon előkelő társaságban volt, ami a szemem elé vetül, az egy nagy méretű Vaszary-virágcsendélet volt, a széles ecsetcsapások korszakából. Ott volt még a falon tőle egy Tücsök-kép is, csak annak a technikájára már nem emlékszem, elvben annak a téma miatt is rézkarcnak kellett lennie. És ami még elem ugrik, az a nagyon nagy mennyiségű Czöbel-kép, elsősorban rajzok. Mint kiderült, Gárdos Mária előző, néhai férje tüdőgyógyász főorvos volt és Czöbel Béla jóbarátja, és a barátság előnyeinek élvezője, elég gyakran kaptak ajándékba képeket tőle, főleg rajzokat. Egy köztesfal csak ezekkel a képekkel volt tele.

De a gyűjtői jó ízlés más képeket is a falra terelt, én magam csak a nappali falát láttam, ahol az említett Gulácsy-utánérzés is függött, de ott jónéhány jőnevű művész képe lógott, amely képek persze nem Jolánka örökségét képezték.

És akkor záróképként itt kell megemlékeznünk a legutolsó férjről, aki legalább 30 évvel volt fiatalabb a művésznőnél. Erről annyit mesélt Jolánka, hogy miután a művésznő megözvegyült, elkezdte élni a budai öregasszonyok életét, amikor is egyszer, egy szép napon becsöngetett hozzá egy fiatalember, aki közölte, hogy ő rendőr, és hogy ő arra szentelné az életét, hogy a művésznőt óvja. Ez nagyon megtetszett a művésznőnek, és ebből a kapcsolatból házasság lett, végül is halálíg tartó, hogy kinek a haláláig, hát azt nem nehéz kitalálni. Mindezenre nem lehetett könnyű az ifjú férj dolga, egyik oldalról talpig férfiből kellett lennie, másrészt különlegesen óvatosnak, ha esetleg félrelépésekben törte volna a fejét, mert Mária na-

gyon kemény kontroll alatt tartotta a férjeit, és ez alól ez az ifjú sem tudta kivonni magát. De az biztos, hogy anyagilag nagyon jól járt, mert a látogatás során megszemlélt képeket azután viszontláttam az egyik vezető galéria árverésének kínálatában, néhány hónapra rá, hogy a hír körbement, hogy a nagy színésznő elhunyt. A Gulácsyt természetesen Jolánka megkapta, azóta is őrzi lakása falán, mást nem tud kezdeni vele.

Engem a következő két limerick megírására készítetett ez a történet:

Az Öreg Szépség

Fülesfotelben üldögél Öreg Szépség,
Ravasz szemét járátja, milyen népség
Veszi őt körbe, csupa haszonleső!
Régen hullott rá csók, siker, aranyeső,
Ma halálát várják, jaj, micsoda rémség!

Művésznő

Füles fotelben üldögél Öreg Szépség,
Színésznőként csak csodálta őt a népség,
Hullott rá imádat, csókok és koszorú,
Ez az idő elmúlt, ezért is szomorú,
De szépsége bennünk él, nincs efelől kétség!

Arról nincsen információm, hogy a vészkorszakot hogyan vészelte át, valószínűleg Budapesten. Annyit hallottam, hogy a Duna-parti Cipők emlékműnél az egyik cipő az övé volt, amiről öntötték az emlékműben szereplő darabot, de azt nem tudom, hogy ő is esetleg került ilyen életveszélyes helyzetbe, vagy csak a szobrászművésszel való kapcsolata segítette ehhez a gesztushoz.

Mindenesetre az én generációm még fog rá emlékezni, homályosan, fekete-fehérben, mikor szép, sötét haja keretezte, arca betöltötte a filmvásznakat országszerte.